

Integracija imigranata u Republici Hrvatskoj

Klepac, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:218723>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lucija Klepac

INTEGRACIJA IMIGRANATA U REPUBLICI
HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: dr. sc. Mateja Čehulić

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Određenje migracija	3
2.1. Imigracijska kretanja u Republici Hrvatskoj	6
2.2. Posljedice imigriranja u Republici Hrvatskoj	8
3. Određenje integracije	11
3.1.Pravno-politička dimenzija	13
3.1.1.Zakonodavstvo i politike Europske Unije	13
3.1.2. Zakonodavstvo i politike Republike Hrvatske	15
3.2. Društveno-ekonomska dimenzija.....	18
3.2.1.Tržište rada.....	18
3.2.2.Usluge zdravstvene zaštite.....	21
3.2.3.Pitanje stanovanja	22
3.2.4. Obrazovanje	23
3.4. Kulturno- religijska dimenzija	25
4.Zaključak	28
5.Literatura	29

INTEGRACIJA IMIGRANATA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sažetak: Hrvatska se nakon dugog niza godina suočavanja s masovnim iseljavanjem stanovništva u novije vrijeme susreće s pojačanim useljavanjima na njenom teritoriju. Struktura imigrantskog stanovništva u kojoj se pretežno radi o imigrantskoj radnoj snazi, u novije vrijeme obilježava sve veća multikulturalnost te se ne radi više o isključivo stanovništvu susjednih zemalja, što zahtjeva novu prilagodbu. U ovome radu bavim se pitanjem integracije novog imigrantskog stanovništva koja se definira kao dvosmjerni proces. Postoji zahtjev za prilagodbom imigranata koji dolaze na teritoriji Republike Hrvatske, ali i zahtjevi na strani domaćeg stanovništva. Različite dimenzije integracije obuhvaćaju pravnu i političku participaciju, karakteristike tržišta rada, omogućavanje i kreiranje raznih socijalnih prava za imigrante te kulturološku prihvaćenost i stavove društva prema imigrantima. Svaku od dimenzija ključno je promatrati u hrvatskom društvenom kontekstu te prepoznati određene prepreke i prednosti za integraciju imigranata .

Ključne riječi: migracije, imigranti, integracija, stanovništvo

INTEGRATION OF IMMIGRANTS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Abstract : After many years of dealing with the emigration of the population, Croatia has recently encountered increased immigration on its territory. The structure of the immigrant population, which is predominantly an immigrant labor force, has recently been marked by increasing multiculturalism and it is no longer only about the population of neighboring countries, which requires a new adaptation. In this paper, we deal with the issue of integration of the new immigrant population, which is defined as a two-way process. There is a demand for adaptation of immigrants who come to the territory of the Republic of Croatia, as well as those on the side of the local population. Different dimensions of integration include legal and political participation, characteristics of the labor market, enabling and creating various social rights for immigrants, and cultural acceptance and attitudes of society towards immigrants. It is crucial to observe each of the dimensions in the Croatian social context and recognize certain obstacles and advantages for the integration of immigrants.

Key words: migration, immigrants, integration, population

Izjava o izvornosti

Ja, Lucija Klepac, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima osim onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Lucija Klepac

Datum: 10.rujan 2024.

1. UVOD

Migracije se kao tema sve češće pojavljuju u negativnom kontekstu, iako su pojava koja je prisutna od početka civilizacije. Štoviše, opravdano je reći kako su same migracije jedan od glavnih pokretača ljudskog napretka uopće, jer dovode do prijenosa civilizacijskih kulturnih dostignuća s jednog teritorija na drugi. Važnost migracija je velika, jer uz natalitet i mortalitet predstavljaju glavno kretanje stanovništva, no za razliku od drugih navedenih, nisu prirodne nego mehaničke.

Globalizacijski trendovi koji doprinose sve većoj povezanosti raznih dijelova svijeta te olakšavaju kretanje stanovništva dovele su do toga da se većina zemalja susreće s pitanjem migracija. Iako se Republika Hrvatska povijesno, u prvim godinama svoje neovisnosti borila s trendom negativnog prirodnog prirasta i masovnog iseljavanja stanovništva koje je tragalo za boljim uvjetima života ne samo u europskim zemljama, već i prekooceanskim, zadnjih godina sve je veći trend dolaska stranog stanovništva. Uzroci su razni – uz probleme populacijske politike s kojima se Hrvatska susreće te kroničan nedostatak radne snage, članstvo u Europskoj Uniji faktor je koji je također učinio Hrvatsku primamljivom za useljenje, a stanovništvo više mobilnim. Promijene su vidljive i u samoj strukturi imigrantskog stanovništva koje u sve većoj mjeri obuhvaća populaciju iz različitih civilizacijskih i kulturoloških krugova, koji nisu nužno europski. Pojačani priljev stranog stanovništva potiče pitanje integracije u hrvatsko društvo, koja je nužna ne samo za doseljenike i kvalitetno osiguravanje njihovih prava, nego i za domaće stanovništvo te spremnost na prihvaćanje i osiguravanje primjerenih i temeljnih ljudskih prava u zajednici. Integraciju je stoga nužno promatrati kao dvosmjerni proces, što i jest, suprotno uvaženom mišljenju kako je uloga doseljenika jedina te je na njima uklopiti se i povezati s domaćim stanovništvom.

Stoga valja promatrati odrednice koje (ne)omogućavaju doseljenicima adekvatnu integraciju u hrvatsko društvo, koje su dimenzije integracije ključne te kako uopće dovesti pitanje integracije u javni prostor, uzevši u obzir karakteristike i stavove domaćeg stanovništva prema doseljenicima. Kroz ovaj rad pružit ću uvid u fenomen imigracija te ga povezati sa migracijskim tokovima i trendovima koji se javljaju na teritoriju Republike Hrvatske te Europske Unije koja je uvijek označavala plodno tlo za imigriranje s obzirom na kvalitetu života koju je u mogućnosti pružiti, prilike na

tržištu rada i jamstvo ljudskih i socijalnih prava. Razložiti ću dimenzije same integracije te povezati s aktualnim hrvatskim stanjem imigracija koje nije dovoljno u fokusu te nije pružen adekvatan zakonodavni ni praktični okvir koji bi označio odgovor na migracijske tokove u Hrvatskoj. Naime, susrećemo se s pojačanim priljevom stranog stanovništva, a u situaciji nedostatka uređenja ovog područja pitanje je na što se osloniti i koje sfere života pojedinca obuhvatiti kod promatranja integriranja. Važan segment je i senzibilizacija javnosti za ovo pitanje, a ključnu ulogu imaju mediji. Stoga ću razmotriti kakav je njihov utjecaj na ozračje koje vlada oko pitanja imigranata te kakvi su općenito stavovi i mišljenja o imigrantima kod domicilnog stanovništva te gdje postoji mjesta za napredak i otvorenost prema prihvaćanju i suradnji kod integracije.

Postavlja se pitanje kako promatrati same imigracije uzimajući u obzir nejasne stavove vlasti po ovom pitanju i dugogodišnje uređenje javnih politika, koje su podijeljene između očuvanja kulturnog identiteta i slobode kretanja.

S obzirom na velik utjecaj Europske Unije po pitanju uređenja ovog područja, osvrnut ćemo se na njen utjecaj i važnost za integraciju imigrantskog stanovništva u Hrvatskoj.

1. ODREĐENJE MIGRACIJA

Latinska riječ *migratio* preteča je pojmu kojim se danas služimo, a označava selidbu tj. putovanje, tako da su migracije “U najširem smislu, prostorna pokretljivost stanovništva, a u užem smislu trajnija promjena mjesta stalnoga boravka pojedinaca ili društvenih skupina ” (Hrvatska enciklopedija, 2024). U užem smislu, migracija predstavlja preseljenje osobe iz rodnog ili prethodnog mjesta stalnog boravka u novo mjesto doseljenja radi stalnog boravka, pri čemu se radi o preseljenju trajnog karaktera (Bejaković, 2015).

Još od prvih ljudskih zajednica i nomadskog načina življenja, način migriranja promjenjiv je, a posebice danas prati sve ostale trendove s kojima se stanovništvo susreće – globalizacija, napredak tehnologije i komunikacijska revolucija, razvoj prometne povezanosti i sve veća dostupnost, globalna ekonomska zbivanja koja su najčešći motiv migriranja, ali i ona socijalne, društvene prirode. Migriranje je danas svakako na vrhuncu svoje dostupnosti, a proces je jednostavniji nego ikad. Gotovo sve države svijeta susreću se s migracijama, a uloge su im različite; bilo kao zemlje porijekla migranata, tranzitne zemlje ili odredišta (Čačić-Kumpes i sur., 2012).

Usljed raznih kriterija po kojima ih možemo podijeliti, primarno je razlučiti imigracije od emigracija. Imigracije označavaju useljavanje stanovništva u neku državu, tj. na neki teritoriji, a emigracije iseljavanje, no ti su procesi svakako međusobno povezani. Ova kretanja dovode do pozitivnog ili negativnog migracijskog salda, pri čemu pozitivan označava mehanički prirast stanovništva, a drugi pad. Hrvatska se dugi niz godina suočavala s problemom velikog iseljavanja stanovništva, posebice mladih i obrazovanih - tzv. odljev mozgova. Stanje je dodatno pogoršano ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju 2013., kada je olakšano slobodno kretanje robe, kapitala, pa tako i stanovništva, a motivacije za preseljenje u razvijenije zapadne zemlje nije nedostajalo sagledavajući ekonomsku i gospodarsku situaciju Hrvatske (Jerić, 2019). Podaci Državnog zavoda za statistiku o migracijskom saldu potvrđuju takve trendove, uspoređujući 2013. godinu kada je migracijski saldo bio –4 884 s narednom godinom kada iznosi –10 220, a u godinama koje slijede bilježen je samo porast. Vrhunac je zabilježen 2017., kada je saldo migracije bio -31 799 (Državni zavod za statistiku, 2024).

Takva situacija uslijed koje se iseljavalo mlado, aktivno stanovništvo dovela je do opustošenih krajeva Hrvatske, posebice Slavonije, koje se s godinama susreću s

povećim demografskim problemima koji sada stižu na naplatu – odlazak radne snage, kontinuirano smanjenje nataliteta, nejednaka regionalna razvijenost, neodrživost mirovinskog sustava i tržišta rada. Upravo takvi emigracijski trendovi doveli su do ovisnosti Hrvatske o imigrantskom stanovništvu koja predstavlja trenutni realitet, uslijed kojeg u posljednje dvije godine dolazi do prekretnice i pojave pozitivnog migracijskog salda RH (Jerić, 2019) .

Sljedeći kriteriji relevantan za podjelu migracija jest zakonitost ulaska, a prema njemu migracije mogu biti legalne – kada osoba migrira s određenim dozvolama i dokumentima koji su potrebni, dok se ilegalne odnose na nedopuštene prelaske granica i boravke u drugim državama (Mesić, 2002) . Problem ilegalnih migracija na vrhuncu je bio zajedno s velikim migrantskim valom 2015., kada Hrvatska kao ni Europa nije imala razvijene kapacitete za borbu s istim. Ilegalne migracije prijetnja su za sigurnost i povjerenje javnosti u imigracijske politike, a danas je Ministarstvo unutarnjih poslova glavni akter koji se bavi suzbijanjem ilegalnih ulazaka u državu te isto tako smanjenjem krijumčarenja imigranata provodeći postojeće politike EU. Na snazi su mjere povećanja ljudstva u policiji zaduženih za migriranje, sudjelovanja u premještanju izbjegličkog stanovništva na europskoj razini, ali i korištenje dvaju fondova: Fonda za azil, migracije i integraciju i Fonda za unutarnju sigurnost koji su predviđeni za provedbu suzbijanja ilegalnih imigracija. Iako postoje smjernice, pitanje je njihove primjene u samoj praksi te kompetentnosti ljudskog kadra za provedbu, posebice na lokalnim razinama. Hrvatska se ovdje nalazi pod značajnim pritiskom Europske Unije koja zagovara ova pitanja te ih financijski podržava, a uloga Hrvatske postaje veća ulaskom u Schengenski prostor početkom 2023., kada njene granice ujedno predstavljaju i granice Schengena i Europske Unije s državama trećeg svijeta koje su čest izvor ilegalnih migracija (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2024).

Klasifikacija na unutarnje i vanjske odnosi se na migracije unutar ili izvan državne granice, a prema trajnosti migracije mogu biti stalne tj. definitivne ili privremene. Po brojnosti pak razlikujemo pojedinačne, koje povezujemo s privremenima gdje pojedinac na kraći vremenski period izbiva iz matičnog mjesta, obiteljske koje su stalnije prirode tj. definitivne ili čak grupne. Grupne povezujemo s tzv. lančanim reakcijama o kojima govori Mesić (2002). Radi se o migracijskim mrežama kada migrant obitelj, poznanike i prijatelje poziva sa sobom i motivira na migraciju te tako

jedna migracija postaje uzrok i motiv drugoj. One su motivirane i dijeljenjem troška migriranja i smanjenja rizika (Mesić, 2002).

Možemo razlučiti motive migracija; dobrovoljne migracije odnose se na motive migriranja poput boljeg života, rada, obrazovanja i financija te općenito možemo reći kako osoba samostalno odlučuje migrirati radi povećanja kvalitete života, a poticaj je ekonomske prirode. Prisilne migracije najčešće su posljedica ratova, prirodnih katastrofa, vjerskih i političkih progona te siromaštva gdje je osoba primorana radi sigurnosti, života i zdravlja migrirati. Uz prisilne migracije vežemo pojam izbjeglica koji označava ljude koji bježe od oružanih sukoba i progona te svoja prava dobivaju na temelju statusa koje im se priznaje u zemlji u koju dolaze. Zaštićene su međunarodnim pravom te je prioritet njihova sigurnost, pri čemu ne smiju bit vraćene u ugrožavajuću okolinu (Jurić, 2024). Tema migracija povlači za sobom razna pitanja poput slobode kretanja ljudi i sigurnosti, pitanja vezana uz tržište rada i pravnog statusa migranata, fenomen “odljeva mozгова” i demografske strukture, politike azila i supsidijarne zaštite, kriminalnih radnji i krijumčarenja ljudi, integracija i dr. (Bejaković, 2015).

U našem društvu i dalje je poprilično zastupljena stigmatizacija migranata, a okružje koje se stvara poprilično je ksenofobično, što znatno otežava ostvarivanje samih prava useljeničkog stanovništva, jer ih se doživljava kao prijetnju (Popović i sur., 2022). Takvi stavovi stvaraju probleme za obje strane te dovode do raznih moralnih, socijalnih i ekonomskih problema. Kakvi će stavovi prevladavati u određenom društvu određuje upravo razina integracije koja je ključ smanjenja i rješavanje rizika koji su ciljevi politika usmjerenih na migrantsko stanovništvo. Nedavna migrantska kriza i velike seobe na određeni su način prisilile vladajuće da se pozabave pitanjem migracija i reguliraju ga. Ono se uređuje kako na razini Republike Hrvatske, tako i na razini Europske Unije kao zajednice kojoj pripadamo te čije je politike nužno provoditi (Blagojević, 2020).

2.1. Imigracijska kretanja u Republici Hrvatskoj

Statistički podaci Državnog zavoda za statistiku donose nam optimistične vijesti o zaustavljenom trendu pada broja stanovnika u Republici Hrvatskoj. Nakon dugog niza

godina pojačanih emigracija i negativnog migracijskog salda, 2021. godina označila je prekretnicu. Ipak, podatke valja držati s rezervom jer se i dalje borimo s velikim populacijskim problemima te ovaj rezultat nije plod izvrsnih obiteljskih politika Republike Hrvatske koje povećavaju broj djece u obiteljima i smanjuju iseljavanje, tako da je stopa prirodnog prirasta za 2023. i dalje negativna te iznosi -5,0, što označava razliku od -19 105 osoba. Čak 508 gradova i općina imale su negativan prirodni prirast, a pozitivan samo 43. Dapače, broj živorođene djece opada iz godine u godinu te je 2023. rođeno 5,1% ili 1 713 djece manje u odnosu na 2022., a razlika od 413 056 stanovnika manje u desetogodišnjem razdoblju između Popisa stanovništva 2011. i 2021. i pad stanovnika u apsolutno svim županijama veliki je alarm i poziv na promjene u važećem sustavu (Državni zavod za statistiku, 2024).

Na negativan migracijski saldo svakako je utjecao povećan broj stranih radnika u Hrvatskoj. Podaci za 2023. procjenjuju rast broja stanovnika za oko 11 tisuća u odnosu na 2022., a 2023. je godina u kojoj je doselilo 69 396 osoba iz inozemstva, a izvan državnih granica odselilo 39 218 osoba, tako da je pozitivan migracijski saldo iznosio 30 178 (Državni zavod za statistiku, 2024).

Struktura useljenog stanovništva pokazuje da je svega 15,6% doseljenih hrvatskih državljana tj. povratnika i 84,4% stranaca, dok se s druge strane odselilo 64,8% hrvatskih državljana i 35,2% stranaca (Državni zavod za statistiku, 2024).

Doseljeničko stanovništvo različitih je karakteristika kada ga uspoređujemo s domaćima - spol, dob, obrazovanje, obiteljske prilike i usvojeni obrasci ponašanja, religija. Podaci potvrđuju i promjenu strukture doseljenika pri čemu je 80% doseljenika iz zemalja koje nisu članice Europske Unije, što čini još veći jaz, a podaci pokazuju kako se i dalje najviše radnih i boravišnih dozvola izdaje stanovništvu iz regije, pri čemu prema podacima o dolasku prednjače Bosna i Hercegovina, Srbija i Kosovo koji čine gotovo polovinu svih useljenih. Pitanje njihove integracije različit je od primjerice značajno velikog porasta doseljenika (raseljenika i izbjeglica) iz Ukrajine koji proteklih godina iseljavaju zbog aktualnog Rusko-ukrajinskog rata, a pružena im je zaštita i smještaj na teritoriju Hrvatske. Oni čine najveći postotak useljenika, 18,8% za 2023., iza čega slijede stanovnici Bosne i Hercegovine, 12,2% (Državni zavod za statistiku, 2024).

Za očekivati je kako će kulturne, vjerske i jezične različitosti azijskog imigrantskog stanovništva utjecati na potrebu veće intervencije pri integraciji. Promjena je svakako vidljiva u njihovom sve većem broju – 2022. s 12 tisuća doseljenih te prošla godina s rekordnim brojem od gotovo 18 tisuća, a očekuje se njegovo povećanje. Uspoređujući s prijašnjim godinama, do 2019. u Hrvatsku je doseljavalo par stotina ljudi iz Azije na godišnjoj razini (Državni zavod za statistiku, 2024). Primarni razlog doseljenja je rad i ekonomski razlozi, pri čemu je od ukupnog broja doseljenih 68,5% muškaraca. Također, podatak o 63,1% odseljenih u inozemstvo od ukupnog broja kazuje nam ponešto o motivima migriranja te ga možemo poistovjetiti s modelom muškog hranitelja (Državni zavod za statistiku, 2024). Česta je pojava da samo muški član obitelji migrira radi financijskog privređivanja, dok ostatak obitelji ostaje u zemlji porijekla. To potiče pitanje ostanka imigranata, njihovih planova za budućnost te radi li se uopće o trajnoj imigraciji. Postavlja se pitanje integracije, učenja jezika te upoznavanje s lokalnom kulturom i zajednicom, u kojoj mjeri zagovarati istu ako se radi o privremenom stanovništvu, posebice kod stanovništva drugih civilizacijskih krugova. Ipak, Jurić govori kako “povratak u zemlju odseljenja nikada nije pravilo, nego izuzetak (u najboljem slučaju vraća se 15% iseljenika)” (Jurić, 2021.: 175, prema Jurić, 2024). Komušanac (2023) tako potvrđuje da je primarno profil useljenika pojedinačne i privremene prirode, ali javlja se fenomen useljavanja starog stanovništva iz razvijenijih dijelova Europe koji Hrvatsku biraju za zemlju gdje provode vrijeme umirovljenja nakon kupnja nekretnina ili u službi spajanja obitelji.

Mladi ljudi između 20 i 39 godina čine 45% imigrantskog stanovništva u 2023. (Državni zavod za statistiku, 2024), što potkrepljuje tezu o mobilnom radnom stanovništvu koje dolazi kao radna snaga (Komušanac, 2023). Mesić (2002) govori o većoj spremnosti na migriranje adolescenata i mladih u 20-im i 30-im, kada pokazuju veću fleksibilnost i spremnost na nove prilike, ali i rizike povezane uz migriranje te su i prilagodljiviji novim sredinama. Suprotno tome, starija populacija ograničena je, ekonomski i socijalno, pa se rjeđe odlučuju za migracije.

S navedenim je povezano i pitanje teritorijalne nejednakosti. U ukupnom broju doseljenih osoba najveći su udio imali razvijeni dijelovi RH: Grad Zagreb (20,5% doseljenih), Splitsko-dalmatinska županija (12,3%) i Istarska županija (10,4%) (Državni zavod za statistiku, 2024). U tim sredinama nemoguće je ne primijetiti

prisutnost migrantskog stanovništva te se potrebno pitanjem integracije kako ne bi došlo do getoizacije useljeničkog stanovništva. Zanimljivo je kako je velik teritoriji RH obilježen depopulacijom, no imigranti i dalje ciljaju na prenapučene dijelove u kojima se obično nalaze njima poznati sunarodnjaci (Jurić, 2024). S druge su strane područja Vukovarsko-srijemske županije (-706 osoba), Požeško-slavonske (-612 osoba) i Osječko-baranjske županije (-531 osoba) s najvećim negativnim saldom, koje su zbog svog svojih odrednica već tradicionalno emigrirajuća područja te se doseljenici na njih rijetko odlučuju kao krajnje odredište (Državni zavod za statistiku, 2024).

2.2. Posljedice imigriranja u Republici Hrvatskoj

Promatrajući posljedice, zemlje koje su većinom emigrantske, što je Hrvatska bila dugi niz godina, kratkoročno se susreću s miješanim posljedicama, ali dugoročno moguće je promatrati i određene dobrobiti. Korist se očituje u sredstvima koja migranti zarade u drugim državama te ih šalju u matične države gdje su obično njihove obitelji, tako među ostalim doprinose smanjenju siromaštva. Ipak, doznake su često za privatne, uske obiteljske potrebe te država nema dugoročne koristi od njih, stoga su mirovinski i zdravstveni fondovi u lošijem položaju nego što bi bili sa zadržavanjem stanovništva, a takav trend zadesio je i Hrvatsku, posebice u poslijeratnim godinama (Jerić, 2019).

Hrvatska koja u posljednje vrijeme postaje zemlja u koju se imigrira susreće se s novim izazovima, a očekuje se nastavak trenda useljenja koji donosi dva suprotna pogleda na imigracije. Useljenje stanovništva neminovno je i nužno, a ono predstavlja rješenje za nedostatak radnika s kojim se Hrvatska susreće, bez čega bi određeni sektori poput ljetnog turizma bili ograničeni, pa i paralizirani u radu. Doseljenici obično pristaju na niže uvjete rada i plaće, čime se lako pruža mogućnost popunjavanja radnih mjesta nižih primanja na koje domaće stanovništvo ne pristaje, a često se radi o poljoprivredi, trgovini i uslugama. Dakle, većinski se radi o uvozu one radne snage koja nam je potrebna, a radno stanovništvo dolazi iz zemalja s viškom radne snage te se obično radi o nižekvalificiranim radnicima (Vukorepa, 2018). Jurić (2024) tako kao argumente za imigraciju u Hrvatskoj navodi napredak gospodarstva i nužnost imigracija kako bi se nadoknadile određene kvalifikacije u društvu.

Europa, tako i Hrvatska, suočavaju se s nedostatkom visokokvalificiranih radnika, a posebice je izazovno privući ih uzimajući u obzir razvijenost drugih zemalja i životne prilike u njima. Imigracijske politike Hrvatske, obuhvaćaju i povratnike, sve ono stanovništvo koje godinama iseljava, koje se poticajnim mjerama nastoji vratiti u Hrvatsku. Komušanac (2023) govori o izraženijoj dinamici povratka u RH posljednjih godina koji su rezultat financijskih i ekonomskih kriza uslijed COVID-19 pandemije koja je dovela do povišenih troškova života i liječenja, skrbi u inozemstvu te opće radno-materijalne neizvjesnosti. Jedna od mjera za povratnike je ona Hrvatskog zavod za zapošljavanje *Biram Hrvatsku* uvedena 2021. godine, koja je ujedno mjera aktivne politike zapošljavanja, ali i demografska mjera. Njome se nastoji privući hrvatske državljane povratnike mlađe od 60 godina koji su neko vrijeme boravili, radili, obrazovali se u inozemstvu tj. Europskom gospodarskom prostoru. Novčane subvencije od 7 i 3,5 tisuća eura u određenom vremenskom periodu služe otvaranju novih poslovnih subjekata. Ipak, to čini se nedovoljnim jer pokazatelji govore kako mjera nije zaživjela sa svega nekoliko stotina odobrenih zahtjeva godišnje, no pravi učinci očekuju se u nadolazećem razdoblju (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022).

Nova populacija donosi nove ideje i inovacije u društvo, a učestali kontakti domaćeg i doseljeničkog stanovništva mogu doprinijeti razvoju tolerancije i smanjenju stigmatizacije o njihovim karakteristikama i mogućnostima. Ipak, takve pozitivne promjene moguće su samo uz uspješnu integraciju, u suprotnom dovode do većeg jaza među stanovništvom i ksenofobičnog okruženja (Čačić i sur.,2012). Protivnici imigracije navode imigracije kao prijetnju nacionalnom identitetu, ali postoji opaska o tome da to čine same države ne uključujući drugo stanovništvo. Imigracije se više ne promatraju kao isključivo ekonomsko ili socijalno pitanje, već i pitanje sigurnosti – tko to čini stanovnike određene države (Jurić, 2024). Tako u radu Čačić-Kumpes i suradnika (2012), koji se bavi temom percepcije imigranata i spremnosti na njihovo prihvaćanje, neka od obilježja hrvatskog društva su visoka zatvorenost i ksenofobičnost. Za glavne uzroke navode se strah od konkurencije na tržištu rada i ugroženosti nacionalnih vrijednosti i kulture. Ideja o “zamjeni stanovništva” glavni je argument protivnika imigracija. U Hrvatskoj koju je napustio velik broj ljudi u posljednjem desetljeću otvara se prostor za useljenje novog stanovništva, a Jurić naglašava da i “Europljani trebaju biti svjesni svojih ograničenja i ograničenja Europe

te da imigracija u milijunskim iznosima kakvu doživljava Europa nakon 2015. godine može potpuno promijeniti izgled Europe” (Jurić, 2024: 354).

Moguće su i druge negativne posljedice poput manjih plaća određenim kategorijama radnika i gušenja cijena rada, pogotovo sada kada se kreiraju nove cijene rada u skladu s postojećom inflacijom. Javlja se i pritisak na autohtono stanovništvo radi korištenja socijalnih usluga, zdravstvene zaštite, javnog prijevoza, što je izazovno s obzirom na to da postoji problem dugotrajnosti, kvalitete i dostupnosti tih usluga i za samo domaće stanovništvo (Komušanac, 2023).

Dakako, kakve će efekte imigracija proizvesti ovisi o svakoj od država, uzimajući u obzir sve druge društvene odrednice, pa tako i za Republiku Hrvatsku, stoga su potrebne jasne i sveobuhvatne smjernice koje neće biti prepisane iz nekog drugog zakonodavstva, već primjerene hrvatskom kontekstu, uz adaptaciju i primjenu dobrih praksi. Neki od učinaka migracije na snagu stupaju odmah, poput promjene broja stanovnika i strukture. Na dugoročno, učinci migracije očituju se na sve procese koji slijede iz same promjene strukture stanovništva; sva rođenja, smrti, obrazovanje, zapošljavanje koji ih očekuju u novoj okolini (Blagojević, 2020).

3. ODREĐENJE INTEGRACIJE

Koje god stajalište zauzeli oko imigracija, neosporno je da se kao ishod često javlja formiranje etničkih manjina, getoizacija i pluralizacija koji pogađaju ne samo društvenu sferu, već i političku, ekonomsku i kulturološku (Giljević i sur., 2020). Pojačana imigracijska kretanja na teritoriju RH prisilila su nas da se kao društvo pozabavimo temom adekvatne integracije doseljenika upravo kako bi se izbjegli prethodno navedeni fenomeni u što većoj mjeri, jer je njihov utjecaj na društvo u cjelini štetan.

Ne postoji jednoznačna definicija integracije, a radi se o procesu prihvaćanja i uključivanja migranata u društvo i glavne institucije, a svako određenje naglašava nužnost dvosmjernog procesa (Pennix, 2007 prema Čačić-Kumpes i sur., 2012). Često se u javnosti susrećemo s integracijom kao jednosmjernim procesom prema kojem se očekuje odricanje imigranata od njihove baštine, kulture i identiteta i slijepo priklanjanje većini, no takvo što ne označava integraciju. Sve češće integracijski procesi definiraju se višedimenzionalno, tako da se uključuje i treća strana tj. država

porijekla imigranata te se uviđa njena uloga u uspješnoj integraciji, kod same pripreme integracije prije odlaska migranta, podršci dok su u drugoj zemlji te pripreme za povratak. Integracija je u isto vrijeme pravo i dužnost, a Blagojević (2020) ističe tri nužne odrednice integracije – radi se o procesu koji je dugoročan, multidimenzionalan i dvosmjernan. Prilagodba je nužna na strani imigranata od kojih se očekuje identifikacija s novom društvenom okolinom i aktivno sudjelovanje, a s druge strane od države imigracija da to isto omogući jednakošću postupanja te osiguravanjem sredstva za taj proces (Blagojević, 2020). Nužno je uključiti aktere iz svih segmenata života zajednice, jedino tako moguć je uspjeh procesa – aktere na državnoj i lokalnoj vlasti i donositelje političkih odluka, organizacije civilnog društva čija je uloga značajna pri samom pružanju usluga, ali i pojedina u svakodnevicu, sumješšana, kolega i prijatelja.

Svakako da se iskustvo integracije razlikuje prema kriteriju zemlje porijekla imigranata – govore li sličnim jezikom i koliko su kulture međusobno slične, koja je obrazovna i ekonomska struktura doseljenika. Izazov integracije tako postaju doseljenici koji nisu iz susjednih država, koji se nisu susreli s tolikim barijerama zbog sličnosti jezika i kulture (Božić i sur., 2013) To potvrđuje njihovo istraživanje koje se bavi imigrantima koji većinski dolaze iz Bosne i Hercegovine, gdje se nalazi njihova obitelj, a pokazuje da strani radnici u Hrvatskoj najširu socijalnu mrežu imaju na radnome mjestu te ispitanici ne iskazuju diskriminiranost. Dapače, ističu osjećaj topline i prihvaćenosti, što ne čudi s obzirom na ne tako daleku zajedničku povijest dijeljenja države. Drugačiji uzorak koji bi uključivao stanovništvo primjerice drugih kontinenata potencijalno bi dao različite rezultate (Božić i sur., 2013). Također, smatra se kako spomenuto članstvo u multikulturalnoj državi može biti čimbenik koji olakšava integraciju i povećava toleranciju domaćeg stanovništva. S druge strane, autori naglašavaju kako Hrvatska od ratnih godina manifestira rigidnu i isključivu politiku prema strancima (Bejaković, 2015).

Ključno je za integraciju povezivanje sa specifičnostima i okvirima društva u kojima se provodi, a odrednice uspješne integracije razlikovat će se ne samo za skupine useljenika već i pojedinačno. Tako glavni izazovi integracije radnika imigranata u Hrvatskoj jesu: “nepostojanje cjelovitoga sustava za integraciju stranih radnika, osim onih pod međunarodnom zaštitom, nedostatak migracijske strategije u Hrvatskoj te

trenutačno niska razina integracije stranih radnika u hrvatsko društvo koja se objašnjava novim imigracijskim profilom radnika koji mijenja klasični profil u kojem su dominirali radnici iz susjednih država za koje nije bila potrebna sustavna integracijska politika” (Butković, Samardžija i Rukavina, 2020: 36 prema Komušanac, 2023). Posljedično, govorimo kako “masovna useljavanja u zemlje koje ne uspijevaju osigurati sve potrebne preduvjete za cjelovitu socijalnu integraciju izbjeglica kreiraju socijalnu isključenost koja uzrokuje emocionalnu i ekonomsku patnju članovima izbjegličkih skupina te društvene reakcije domicilnog stanovništva“ (Tecilazić Goršić, 2017: 439).

Novije teorije govore o tri dimenzije integracije (Penninx, 2007:20 prema Giljević i sur., 2020) : pravno - politička dimenzija koja govori o tome koliko su imigranti ravnopravni članovi u političkoj zajednici, ako su to uopće, a tiče se pitanja statusa poput državljanstva, prava boravišta, prebivališta u drugoj zemlji. Druga dimenzija je društveno - ekonomska dimenzija, a tiče se tržišta rada i jednakosti prava koja imigranti imaju usporedno s domaćim stanovništvom. Ta dimenzija uključuje i pružanje drugih socijalnih prava, adekvatno stanovanje, pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti. Kulturno - religijska dimenzija uključuje značajke stanovništva koje doseljava te manifestiranje istog u novoj okolini, ali i voljnost domaćih na njegovo prihvaćanje i uvažavanje različitosti (Blagojević, 2020). U narednim poglavljima osvrnut ćemo se na svaku od dimenzija te ju kontekstualizirati s obzirom na imigraciju u Hrvatskoj.

3.1. PRAVNO - POLITIČKA DIMENZIJA

Integracija imigranata u pravno - političkom smislu uvjetuju zakonske odredbe. Važno je razlikovati imigracijske politike koje uređuju pitanja ulaska, boravka i sigurnosna pitanja od integracijskih politika koje uređuju uključenost u samo društvo, pri čemu bez valjanih imigracijskih politika nema integracije (Čačić-Kumpes i sur., 2012). Ako su imigranti zakonski regulirali svoj položaj, govorimo o integraciji iz pravno-političke perspektive, a ipak ostaje pitanje ilegalnih migranata i mogućnosti njihove integracije uopće.

3.1.1. Zakonodavstvo i politike Europske Unije

Europa od davnina važi za imigrantski kontinent i ne samo da ga obilježavaju seobe državljana unutar same Europe, već se radi i o velikom broju imigrantske populacije s

ostalnih kontinenata. Gospodarska, ekonomska i socijalna razvijenost Europe poticaj je migrantskim krizama koje obilježava naglo povećanje dolaska migranata. Posljednja velika kriza 2015. u Europu je dovela više od dva milijuna ljudi, posebice s Bliskog istoka, koji iseljavaju radi loših uvjeta život, rada i globalnog siromaštva u trećim zemljama (Bejaković, 2015). Pitanje migracija nije do tada bilo u pretjeranom fokusu, a nakon prvotne zatečenosti i neadekvatnih humanitarnih i političkih odgovora, javlja se imperativ za uređenje ovog pitanja na razini cijele EU, jer se države zbog prirode problema ne mogu samostalno suočiti s pitanjem migracija (Europska komisija, 2020). Nakon smirivanja krize, 2019. godine Europska unija poučena iskustvom u središte je stavila zahtjev za stvaranjem sveobuhvatne migracijske politike. Dokument koji je značajan za samu integraciju jest Akcijski plan za integraciju i uključivanje za razdoblje od 2021. do 2027. godine donesen od strane Europske komisije. Zahtjeva se poštivanje europskih vrijednosti poput demokracije, zakona, slobode govora i vjere, kao i politike nediskriminacije, a fokus je na izgradnji uključivog društva. U Planu se utvrđuju mjere koje se tiču obrazovanja i osposobljavanja (prilagodba i poticanje ranog i predškolskog odgoja, borba protiv segregacije, dodatna potpora, priznanje kvalifikacija, jezično osposobljavanje), zapošljavanja i vještina (više migrantica na tržištu rada, potpora za poduzetnike migrante, bolja povezanost dionika, prekvalifikacija), zdravstva (jednak pristup zdravstvenim uslugama, administrativne prepreke, diskriminacija, nedostatak informacija), stanovanja (primjereno i cjenovno omogućeno stanovanje, segregacija, problem loših stambenih uvjeta). Podrška je potrebna u svim fazama migracije, što znači i nuđenje mjera prije odlaska, još u zemljama podrijetla, poput jezične i orijentacijske obuke, što potvrđuje višedimenzionalnost procesa. Uključuje smjernice i preporuke za različite dionike kao što su nacionalne vlade, regionalne i lokalne vlasti i civilno društvo (Europska Komisija, 2020).

Temelj novi imigracijskih politika je Novi migracijski pakt koji je u nadležnosti Europske komisije, za kojim aspiracije postoje još od 2020. kada je predložen, a za cilj ima podjelu odgovornosti između svih država članica te suradnju s državama podrijetla migrantskog stanovništva i tranzitnih zemalja koje igraju važnu ulogu. Radi se o dugoročnom planu koji čuva vanjske granice EU i sigurnost stanovnika (Europska komisija, 2020). Migracijski pakt njeguje holistički pristup pitanju migracija pri čemu su regulirane sve faze migriranja. Pakt nalaže uvođenje novih regulacija pri samom

dolasku migranata što uključuje novi, sustavni postupak provjere identiteta na granicama uz unaprjeđen tehnološki sustav tj. bazu podataka Eurodac, koji će činiti lako dostupnim i objedinjenim sve informacije - prikupljat će se informacije o samom identitetu, zdravstvenom stanju, uzimat će se otisak prsta te vršit sigurnosne provjere. Imigranti za ulazak u EU moraju posjedovati validne i važeće dokumente, inače se njihov ulazak smatra ilegalnim, zatim moraju biti zdravstveno osigurani, a maloljetni moraju imati roditeljsko odobrenje. Ulaskom su im zagantirana prava, a njihova kruna jest dozvola o boravku koja im to i jamči. Uvodi se i praćenje nacionalnih sustava kroz rad Komisije, praćenje Frontexa i stručnih preispitivanja država članica te novonastale Agencije EU-a za praćenje azila. Zagovara se solidarnost koja dovodi do zajedničke suradnje i sklapanja međunarodnih partnerstva u pet ključnih područja: potpori zemljama koje primaju izbjeglice, stvaranje gospodarskih prilika u blizini mjesta stanovanja (posebice za mlado stanovništvo), borba protiv krijumčarenja migranata, poboljšani sustav povratka i ponovnog prihvata, jačanje dobrovoljnog vraćanja i pomoć u reintegraciji stanovništva te razvoj urednih puteva za zakonitu migraciju (Europska komisija, 2020).

EU stavlja fokus na privlačenje populacije visokoobrazovanih i talentiranih profila osoba kako bi se zadovoljile različite potrebe tržišta rada. U tu svrhu započet je pilot projekt "udruženje talenata EU" kojim se usklađuju potrebe poslodavca s profilom stranih kvalificiranih radnika koji se žele doseliti na teritorij EU, no ovakav pristup od početka djeluje diskriminirajuće gdje se već pri samom ulasku u EU određeno stanovništvo stavlja u bolji položaj, čime se narušava zajamčeno načelo jednakosti (Penava, 2015). EU izdaje i tzv. plavu kartu, posebnu dozvolu za boravak i rad za državljane trećih zemalja za privlačenje visokokvalificiranih imigranata. Njime je omogućena veća mobilnost na tržištu rada, spajanje obitelji te druga socijalna prava, a ujedno pojednostavljuje birokratske zavrzame kod promjene poslodavaca i njihove potrage za radnicima stvaranjem jedinstvenog zahtjeva koji obuhvaća radnu i boravišnu dozvolu (Glogoški, 2024).

Tako novi Migracijski pakt služi kao oslonac pri rješavanju migracijskih problema država članica uspostavljajući jednostavnije, kraće i jasnije postupke. Primarni cilj gdje će imigranti imati što sličnija prava državljanima EU nije i dalje ostvaren, a javlja se problem provedbe u praksi te nejednakosti po državama članicama (Europska komisija, 2020)

3.1.2. Zakonodavstvo i politike Republike Hrvatske

Iako je Europska unija odgovorna za uspostavljanje zajedničkih standarda, države članice samostalno uređuju pitanja useljavanja radne snage, procedure, broja radnih dozvola koje su spremne izdati svake godine, integracije i dr. Tako je i Hrvatska morala unificirati svoje zakonodavstvo s onim EU.

Republika Hrvatska kao relativno mlada samostalna država, koja je od svoje samostalnosti emigracijska država, a kao još mlađa članica Europske Unije proteklih godina suočava se s izazovom imigracije što zahtjeva prilagodbu zakonodavstva. U novim trendovima useljavanja držimo se standarda EU, ali zbog manjkave i upitne europeizacije te kratak period pripreme, dolazi do određenih teškoća (Bejaković, 2015). Hrvatsko zakonodavstvo obilježava problem prepisivanja od europskih zemalja, ne uvažavajući hrvatske potrebe. Od samostalnosti postojala su samo dva sveobuhvatna dokumenta koja su uređivala migracijska pitanja: Migracijska politika Republike Hrvatske za 2007./2008. godinu te Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013.-2015. godine koji su doneseni zbog pritiska Europske Unije za reguliranjem ovog područja u procesu ulaska Hrvatske u EU. Trenutni prijedlog izrade migracijske politike Republike Hrvatske kao cjelovitog dokumenta u nadležnosti je Ministarstva unutarnjih poslova, a uključivat će mjere poticanja ostanka građana RH, ali i poticaj za doseljavanje stanovništva u skladu s potrebama tržišta rada te uključivanje u svakodnevicu. Naglasak je stavljen na povratnike tj. hrvatske iseljenike i njihove potomke koje se nastoji privući nazad u RH. Gleda se kako prilagoditi migracijske kretnje koje bi djelovale poticajno na gospodarski i socijalni razvoj (Bejaković, 2015).

Ustavne odredbe na najširoj razini štite jednakost svih ljudi i zabranu diskriminacije te široko sadrže odredbe koje uključuju državljane RH, ali i strance. Jamči se sloboda kretanja, a općenito ograničavanje slobode na snagu stupa paralelno s nastupanjem prijetnje životu, zdravlju i sigurnosti stanovnika RH (Blagojević, 2020). Ratificirani su i mnogi međunarodni ugovori, no zakonodavstvo Republike Hrvatske primarno uređuje ovo područje Zakonom o strancima; uključuje odredbe vezane za ulazak stranaca, regulaciju radnog i pravnog statusa, spajanje obitelji, obrazovanje i znanstveno istraživanje (Zakon o strancima, 2022). Vlada RH 2024. godine donosi ideje izmjene ovog Zakona i poboljšanje položaja imigranata u vidu izdavanja i

produljenja roka trajanja EU plave karte kojom se privlači visokoobrazovano stanovništvo, a predstavlja dozvolu za rad i boravak visokokvalificiranih radnika koji dolaze iz trećih zemalja, pri čemu vrijedi samo za one poslove za koje je izdana te samo za onog poslodavca s kojim je zasnovan radni odnos. Radi se na smanjenju administrativnog opterećenja za obje strane - poslodavce i radnike. Također, dolazi do produljenja dozvole za boravak i rad za strane radnike s jedne na tri godine, a sezonska dozvola produžena je na 9 mjeseci s prethodnih 6. Olakšane su promjene poslodavca i zanimanja te je uveden institut zadužnica za osiguranje povratka stranih radnika ako netko od poslodavaca odustane od zapošljavanja istih. Poseban fokus je stavljen na zaštitu radnika, s obzirom na svakojake slučajeve iz prakse i povrede ljudskih prava. Poslodavac je dužan kao jedan od uvjeta za izdavanje dozvole za boravak i rad dostaviti dokaz o primjerenom smještaju radnika, koji će biti propisani posebnim pravilnikom, a uvodi se i rok nezaposlenosti kada je omogućena potraga za poslom na teritoriju RH (Glogoški, 2024).

Za pitanje migracija potrebno je spomenuti i Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti gdje se propisuju postupci vezani uz međunarodnu i supsidijarnu zaštitu, a Republika Hrvatska za nezakonite migrante predstavlja najčešće zemlju tranzita što znači da većina državljana trećih zemalja ne traži u Hrvatskoj međunarodnu zaštitu već to čine u određnim zemljama (Penava, 2015). Zatim, Zakonom o hrvatskom državljanstvu uređuje se stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva. Pri tome državljanstvo definiramo kao “stalan pravni odnos pojedine osobe s državom koja pojedincu priznaje poseban pravni status”, dok stalni boravak označava “zakoniti boravak koji se odobrava određenim kategorijama državljana trećih zemalja koji borave u Republici Hrvatskoj u trajanju duljem od pet godina” (Državni zavod za statistiku, 2024: 13), a ukazuje nam na namjeru dugotrajnog useljenja na teritoriji RH. Prema Tecilazić Goršić (2017), iako postoje afiniteti imigranata za traženje državljanstva, oni ne vide prevelike razlike između prava koja dobivaju njime i stalnim boravkom po pitanju pravnog aspekta. Javlja se i pitanje odricanja vlastitog državljanstva, koji za mnoge predstavlja sigurno utočište i veće mogućnosti, uz pitanje pripadnosti i samopoimanja identiteta. Potvrđuje se ideja o državljanstvu kao konceptu koji nije jamac integracije, niti striktno isključujući čimbenik od iste. Također, Tecilazić Goršić (2017) u proučavanju integracije imigranata u Hrvatskoj kao problem pravne participacije vidi jezik koji često predstavlja barijeru u ostvarivanju prava te

birokraciju, koja je često dugotrajna te zbunjujuća za strance, neprilagođena okvirima koji su strani, a javlja se kod izdavanja bilo koje dozvole. Tako i stranci iz EU ostvaruju prednost pred ispitanicima izvan Euroskog geografskog prostora (EGP-a), a sama procedura olakšana je ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju.

Na snazi je prijedlog Vlade za Zakon o Središnjem registru stanovništva, koji treba pružiti uvid u objedinjene podatke iz svih evidencija o hrvatskim državljanima, no i o strancima te je izgledna njegova uloga u integraciji (Vidas, 2024). Pridonosit će boljem uvidu u stanje i lakše dolaženje do informacija o brojnosti, strukturi, sociodemografskim obilježjima, ali i lakši put do informiranosti o pravima koje mogu ostvariti te njihovom realiziranju.

Glavno tijelo Vlade RH koje regulira pitanje integracije migranata je Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, a primarne aktivnosti su mu koordinacija svih tijela koji sudjeluju u integraciji (zadaca Stalnog povjerenstva) te izrada važnih strateških dokumenata ovog područja (Radna skupina) (Blagojević, 2020). Drugi važni akteri su organizacije civilnog društva i nevladinog sektora, a u Hrvatskoj značajne su Hrvatski Caritas i Hrvatski Crveni križ, Isusovačka služba za izbjeglice, Institut za istraživanje migracija, vjerske inicijative poput Jesuit Refugee Service (JRS), Centar za mirovne studije i drugi.

3.2. DRUŠTVENO - EKONOMSKA DIMENZIJA

Većina slabosti integracijskih strategija upravo su one koje se tiču društveno - ekonomske i kulturno - religijske dimenzije integracije, a tiču se jezika i njegovog savladavanja, pristupa obrazovanja, podrške i uključivanje djece te zdravstvene zaštite i diskriminacije prema državljanima država koje nisu europske. Prethodna dimenzija političko - pravne integracije i ispunjenje određenih zakonskih kriterija uvjet je za ostvarenja preostalih dimenzija integracije i stjecanja prava (Penninx, 2007., prema Giljević i sur., 2020) .

3.2.1. Tržište rada

Važan čimbenik kvalitetne integracije uspjeh je pri zapošljavanju i ulazak u svijet rada, a pri čemu se nameće i pitanje diskriminacije radnika imigranata i ostvarenja jednakih prava kao domaće stanovništvo. Rad se ističe kao glavni čimbenik socijalne inkluzije te više ne predstavlja samo cilj. Integracija se putem rada odvija kroz interakciju na radnom mjestu, doticaj s lokalnim stanovništvom radi prirode posla, financijsku

osamostaljenje, beneficije i mogućnosti određenog radnog mjesta te prava koja se temelje na radu (Butković i sur., 2022).

Emigracije, između ostaloga, izravno djeluju na radni sustav uzrokujući njegovo otvaranje stranim radnicima. Osnovna značajka aktualnog hrvatskog tržišta rada koje je determinirano demografskim i strukturalnim problemima je smanjivanje radnoga potencijala domaćeg stanovništva. Radi se i o visokoj nezaposlenosti mladih te neusklađivanja potreba tržišta rada s obrazovnim sustavom tako da u određenim sektorima nailazimo na veliku potražnju radnika čiji broj nije dovoljan za konkuriranje hrvatskog gospodarstva. Velik se jaz javlja i kod potražnje i ponude radnih mjesta, tako da je na snazi ili velika potražnja ili veliki viškovi radnika po djelatnostima, što utječe na porast nezaposlenosti i uvoz radne snage koja zadovoljava potrebne profile (Komušanac, 2023)

Za stanje na tržištu rada relevantno je praćenje prijašnjih promjena godišnjih kvota za zapošljavanje novih stranaca, sezonskog rada te produljenje postojećih radnih dozvola. Sve su kvote bilježile višestruki porast, a najviše za nova zapošljavanja i sezonske strance u sektorima poljoprivrede, turizma, ugostiteljstva i graditeljstva. Kvota je 2020. godine iznosila 78.470, ali javlja se visok stupanj neiskorištenosti. Najveća iskorištenost je godinu prije, čak 90%. Podaci su refleksija tržišta rada kojima je potreban određen profil radnika (Komušanac, 2023). U 2023., s obzirom na promjenu procedure i zamjenu godišnjih kvota testom tržišta rada, koji se uvodi kao mjere aktivacije neradnog stanovništva pri čemu poslodavac prije zahtjeva za stranim radnikom provjerava ima li mogućnost zaposliti radnika s tržišta rada RH, prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova za 2023. godinu izdano je 172.499 dozvola za boravak i rad, a 65% izdano je za nova zapošljavanja. Iako je najviše izdanih za državljane Bosne i Hercegovine te Srbije, gotovo 60 tisuća novih radnih mjesta pripalo je osobama azijskog porijekla, tako da govorimo o promijeni dosadašnjih imigracijskih smjerova prema RH, gdje usporava doseljavanje stranaca izvan EGP-a, a raste broj Azijata i državljana EU, što nameće pitanje integracije (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2024).

Razlike u primanjima od rada motiv su za fleksibilnost i mobilnost, neki ga smatraju izraženijim od same nezaposlenosti. No odnosi se samo na minimalnu plaću gdje i male razlike kod primanja privlače niskokvalificirane imigrante. Visokoobrazovani

imigranti imaju bolju poziciju na tržištu rada općenito, a nezaposlenost među njima niža je nego za ostale radno sposobne migrante, neovisno o državi podrijetla (Vukorepa, 2018). Imigranti tradicionalno obavljaju štetne, opasne, neugodne i manje plaćene poslove koje ne želi domaće stanovništvo te se obično radi o niskokvalificiranim radnicima (Bubaš i sur., 2013). Takav slučaj u Hrvatskoj potvrđuju podaci Ministarstva unutarnjih poslova prema kojima je najviše imigrantskih radnika zaposleno u graditeljstvu, turizmu i ugostiteljstvu te industriji (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2024). Tu je primjenjiva teorija podklase (Mesić, 2002) koja naglašava da migranti tvore poseban sloj društva - podklasu, s obzirom da se nalaze na samom dnu tržišta rada. Pristaju na poslove koje domaće stanovništvo ne želi obavljati, a financijski prihodi su mali. Imigranti se zadovoljavaju statusom podklase jer to i dalje obično ispunjava njihov financijski cilj, gdje čak i niske plaće određene države predstavljaju dobit za njih uzimajući u obzir zemlju porijekla (Mesić, 2002). Ipak, u jeku digitalizacije javlja se potreba za visokokvalificiranim stručnjacima zapošljivim u IT sektoru, ili zdravstvenim osobljem kojeg kronično manjka. Tako useljenici koji dolaze s višim društvenim statusom, kao što su liječnici, pokazuju veću aspiraciju za uključivanjem u društvo te se bolje integriraju od osoba koje imaju niži status zbog kojeg im nedostaje poticaj za integraciju (Jurić, 2024).

U ovom kontekstu Jerić (2019) otvara i pitanje utjecaja imigracija na plaće i zaposlenost domaćeg stanovništva, koji su česta podloga negativnim stavovima i odbojnosti prema imigrantima. Nalazi ipak ukazuju kako je **utjecaj imigracije na plaće i zaposlenje domaćih ili mali ili nepostojeći, a posebice nema nikakav ozbiljniji utjecaj na plaće radnika s višim kvalifikacijama**. S druge strane, podaci iz 2018. govore o potrebi o milijun novih radnika , gdje se očituje **jaz između ponude i potražnje na tržištu rada, a nedostatak rušenja cijena rada važno je pravovremeno korigirati** (Jerić,2019).

Božić sa suradnicima u istraživanju provedenom 2013. dolazi do nekih odrednica radnog imigrantskog stanovništva u RH, no valja napomenuti da Hrvatska tada nije bila članica EU. U radnoj imigrantskoj populaciji prevladavaju osobe niskog obrazovanja, muškog spola, najviše podrijetlom dolaze iz susjednih država te su migracije privremene, a takvu strukturu poistovjećujemo i s prethodno navedenim podacima o trenutnim imigracijskim trendovima. Ipak, ističe se niska razina socijalne isključenosti i zastupljenost transnacionalnih veza obzirom na to da se radilo o

stanovništvu srodnog jezika i kulture koji se lako povezivao s lokalnim stanovništvom. Nova radna snaga sve je različitijih obilježja te primarno dolaze zbog rada zanemarujući druge okolnosti, a to zahtjeva veći angažman i samih radnika i poslodavaca oko integracijskih pitanja (Božić i sur., 2013).

Tendencije za poboljšanje integracije imigranata na tržište rada vidljive su u primarnoj potrebi savladavanja jezika koji širi i područje zapošljavanja, osiguranje kvalitetnog savjetovanja kojega provodi, ili bi barem trebao, Hrvatski zavod za zapošljavanje te mjere koje subvencioniraju zapošljavanje imigranata na određene poslove i pod određenim uvjetima, a stvaranje prilika za stručno osposobljavanje i usavršavanje te prekvalifikacije vrata su boljoj integraciji. Javlja se i problem nepostojanja širih socijalnih mreža i dolaska do boljih poslovnih prilika, nedovoljno poznavanje okvira koji regulira zapošljavanje te nedostatak financijske pismenosti (Butković i sur., 2022).

3.2.2. Usluge zdravstvene zaštite

Ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti prepreka je integraciji, a zdravstvene teškoće donose posljedice i na sve druge sfere života. Prepreke koje su ponovno istaknute tiču se jezika pri čemu se prava teže ostvaruju u nejasnoj komunikaciji. Dobar iskorak činio bi omogućavanje pratnje i posredovanje prevoditalje kod posjeta zdravstvenih institucija kod osoba koje ne poznaju jezik (Europska komisija, 2020). U obzir treba uzeti i nedostatke hrvatskog zdravstvenog sustava uopće, kojeg obilježava nedostatak zdravstvenih djelatnika, dugotrajnost i teritorijalna nepokrivenost te tako migranti koncentrirani na određenim teritorijima mogu biti u nepovoljnijem položaju od drugih u pristupu zdravstvenim uslugama.

Imigranti se često odlučuju na izbjegavanje traženja zdravstvene zaštite zbog straha i neznanja o pravima, a i neinformiranosti općenito o zdravstvenom sustavu zemlje u koju imigriraju poticaj su za neadekvatnu zdravstvenu skrb. Duboko su ukorijenjene nejednakosti u pristupu, a javlja se i proces diskriminacije od strane zdravstvenih radnika, pri čemu Blagojević (2020) prioritetski ističe pravednu i punu participaciju zdravstvenoj zaštiti i sustavu. To rezultira potrebom edukacije i osposobljavanja zdravstvenih djelatnika za rad s imigrantima, ukazujući na njihove specifične potrebe.

Isto tako , neadekvatna zdravstvena zaštita prijetnja je društvu u cjelini jer je vjerojatnije da će imigranti raditi poslove koji uključuju kontakte s drugima. Istraživanja također pokazuju kako imigranti češće rade poslove sa većim zdravstvenim rizicima te su češće izloženi lošim uvjetima rada i života. Nižekvalificirani poslovi koje najčešće obavljaju dovode ih u doticaj s štetnostima na radnom mjestu, otrovnim tvarima, padovima, noćnom radu te su česte ozljede na radu, a nerijetko manjka i adekvatna zaštita na radu osigurana od strane poslodavca (Bubaš i sur., 2013).

Javlja se i pitanje mentalnog zdravlja, koje je često zanemareno uzimajući u obzir druge teškoće. Smatra se da su izloženi većem riziku od problema s istim radi različitih stresora koji se povezuju s iskustvom migriranja i promjenom okoline, a poticaj je i društvena izolacija na koju nailaze. EU nastoji projektima EU fondova financirati i zagovarati adekvatnu zdravstvenu zaštitu migranata, a razvijaju se i programi prevencije te promicanja zdravlja (Europska komisija, 2020).

3.2.3. Pitanje stanovanja

Pitanje integracije otežava teritorijalna i stambena odvojenost imigranata, a u medije dopijevaju vijesti o nehumanim uvjetima smještaja (Dnevnik.hr, 2024) Prije svega, potrebno je unaprijediti relevantne zakonske okvire, a pomak u hrvatskom zakonodavstvu najavljuje već spomenuta izmjena Zakona o strancima. Poslodavci koji samostalno dovode radnike i zahtijevaju dozvolu za boravak i rad morat će pružiti dokaz o adekvatnosti smještaja. Nadzor će provoditi Državni inspektorat, a na snagu će stupiti i poseban pravilnik koji će detaljizirati uvjete smještaja. Takvim uređenjem nastoji se zaustaviti dehumanizacija i osigurati primjereno stanovanje imigrantima, koje određuje daljnji put integracije (Glogoški, 2024).

Osiguranje cjenovno pristupačnog i adekvatnog stanovanja utječe na kvalitetu integracije te daljnje procese zapošljavanja i socijalizacije u novoj sredini. Tako loši uvjeti u koje se smješta imigrante i njihovo odvajanje od ostatka lokalnog stanovništva dovode do sve veće socijalne isključenosti. Segregacija je često nužda, a ne izbor imigrantskog stanovništva te ukoliko se ovakvom trendu ne pronađe rješenje, Hrvatska će se, kao i neke od europskih zemalja, suočiti sa getoizacijom koja stvara marginalizirane grupe slične kulturom, jezikom, porijeklom odvojene od većine, što stvara prepreku integraciji (Giljević i sur., 2020) . Europska komisija važan je akter te

djeluje kao inicijator i financijer projekata kojima je cilj stambeno zbrinjavanje imigranata (Europska komisija, 2020).

Cijene nekretnina u većinski naseljivim dijelovima RH, grada Zagreba i jadranske obala, čest su problem ne samo za imigrante, nego i domaće stanovništvo. Tako su imigranti u problemu stambenog zbrinjavanja te često radi financijskih teškoća pristaju na manje adekvatne uvjete. Učinkovitim se pokazao pristup temeljen na zajedničkom djelovanju osiguranja zajedničkog stanovanja te kombiniranje zapošljavanja i socijalnih usluga s rješavanjem stambenog pitanja, a na snazi su poticaji spajanja stambene politike s politikama zapošljavanja (Europska komisija, 2020). Također, potrebno je unaprijediti koordinaciju i međusobnu suradnju nadležnih tijela u području stanovanja koje će ostvarivati smještajne kapacitete.

3.2.4. Obrazovanje

Obrazovanje je ključan faktor u integraciji imigranata, a uloga mu je značajna i za njih i za domaće stanovništvo. Ukoliko im se ne omogući obrazovanje sve su više marginalizirani te u većem riziku od siromaštva i socijalne uključenosti. Pouvreau–Monti (2024) govori o imigrantkinjama porijeklom iz muslimanskih zemalja koje u EU imaju prosječno 50% višu stopu plodnosti nego u zemljama iz kojih dolaze (Pouvreau–Monti, 2024: prema Jurić, 2024). Ukoliko takav trend povežemo s povećanim trendom spajanja obitelji u RH, što objašnjava povećan broj djece useljenika i mladih u Hrvatsku, a uzimajući u obzir ekonomske prilike zemalja iz koji doseljenici dolaze, primjerice azijskih, dolazak cijelih obitelji je očekivan u nadolazećem periodu. Tako se hrvatski obrazovni sustav suočava s izazovom multikulturalnosti u obrazovanju te uključivanja imigranata u isti (Komušanac, 2023).

Tri dimenzije socijalne isključenosti koje možemo povezati sa konceptom obrazovanja su nepoznavanje jezika koje onemogućava komunikaciju s domaćim stanovništvom. Slijedi nemogućnost adekvatnog obrazovanja koja daljnje rezultira mogućnostima na tržištu rada i neostvarivanje samostalne financijske, ekonomske samostalnosti. Treća dimenzija je otvorenost obrazovanog sustava te (ne)mogućnost priznavanja postojećih kompetencija i kvalifikacija (Tecilazić Goršić, 2017).

Integracijski programi trebali bi biti dostupni na svim razinama, od ranog i predškolskog odgoja, kroz sve razine obrazovanja do onog za odrasle, uključujući različite aktere, a prediktor su daljnje participacije u društvu i sudjelovanja na tržištu

rada (Tecilazić Goršić, 2017) Javlja se problem prilagodbe kulture i jezika imigrantima s obzirom na sve veću multikulturalnost uz teritorijalne nejednakosti - što je potencijalno i moguće osigurati u većim sredinama, pitanje je za manje i ruralne sredine. Također, educiranost i spremnost osoblja prepoznata je kao dodatan izazov u radu, a za uspješnu integraciju nužno je da osoblje prepozna potrebnu razinu podrške imigrantima ponaosob te posjeduje kompetencije za reguliranje odnosa u multikulturalnim učionicama. Važno je ne provoditi sustavnu segregaciju imigrantske djece u školama, što djeluje kao prepreka integraciji i reducira kontakte sa zajednicom (Europska komisija, 2020).

Jezik se kao ključan čimbenik nalazi u svim sferama integracije, a predstavlja glavni uvjet početka integracije, time i najveću prepreku njenom uspjehu. Razumijevanje jezika označava mogućnost komunikacije s ostalim članovima zajednice te imigranti znanjem jezika smanjuju rizik isključenosti. Valja osigurati dugotrajno učenje te bi se tečajevi trebali razlikovati po razinama, a problem je i stručnosti jer često su volonteri ti koji provode učenje po potrebi, fleksibilno te u nedostatnim uvjetima (Butković i sur., 2022). Izazovno je postojanje populacije koja se ne služi latiničnim pismom te ne upotrebljava fonemska slova. Pandemija COVID-19 pokrenula je trend digitalizacije te su tečajevi omogućeni putem interneta, aplikacija, no čini se da ne postoji velik opseg niti je zaživjelo u Hrvatskoj (Europska komisija, 2020).

Angažmanom Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu je 2023. pokrenut Integracijsko-edukacijski program koji je prvi sveobuhvatni program jer uz učenje hrvatskog jezika, osigurava i upoznavanje imigranata s hrvatskom kulturom i društvom kako bi se uključili u novu sredinu i vratili na prijašnje pohađane poslove, ali u novoj zajednici. 40 zainteresiranih imigranata iz Ukrajine koji žive u Hrvatskoj bili su prvi polaznici ovog programa. Ovakav primjer dobre prakse slijedi ideju o hrvatskoj kontekstualizaciji integracije, a provode ga stručnjaci i nastavnici s fakulteta. Postoji potreba za sustavnim praćenjem i evaluacijom kako bi se program mogao proširiti i na druge skupine imigranata, primjerice azijskog stanovništva ili studente. Širenjem programa na druge zajednice i gradove radilo bi se na smanjenju teritorijalne nejednakosti integracije imigranata te ih potencijalno privuklo u manje naseljena područja (Hrvatsko katoličko sveučilište, 2023). U ovom kontekstu važna je zastupljenost građanskog odgoja koji je potrebno provoditi u hrvatskim školama, a počiva na temeljima uvažavanja različitosti te razvijanjem empatije i demokratskog

društva, koje za cilj ima djelovanje na zajednicu. Obrazovni sustav treba upoznavati društvo s kulturama useljenika, pogotovo sada kada su one sve različite, što će doprinijeti smanjenju stigmatizacije te mijenjati vrijednosni sustav (Giljević i sur., 2020).

Problem se javlja i kod prekida obrazovanja mladih u imigrantskim državama te njihova potreba ponovnog uključivanja u sustav obrazovanja u novoj sredini. Potrebno je raditi i na lakšem priznavanju kvalifikacija i obrazovanja stečenih u matičnim zemljama uz održavanje prijelaznih tečajeva kako bi nadopunili i poboljšali stečeno obrazovanje. Tako je u RH na snazi poziv sveučilištima da osiguraju pristup studentskim stipendijama, subvencijama i potporama poput onih na smještaj, za veću uključenost imigranata u visokoobrazovanje. Takav korak profilira akademsku zajednicu kao jednu od ključnih pokretača integracije, što bi i trebala biti (Blagojević, 2020).

3.4. KULTURNO - RELIGIJSKA DIMENZIJA

Ova dimenzija obuhvaća kulturna i religijska prava imigranata, a promatrat ćemo ju kroz percepciju i prakticiranje njihove različitosti u RH.

Istraživanje Čačić-Kumpes i suradnika (2012) kojim su ispitivani stavovi punoljetnih građana Hrvatske prema stranim radnicima, tj. prema njihovu mogućem ulasku na tržište rada i utjecaju na kulturu i vrijednosti hrvatskog društva, te društvena distanca prema njima, pokazalo je visoku razinu otpora prema ulasku imigranata u hrvatsko društvo. Percipirani su kao socioekonomska, ali i sociokulturna prijetnja te Hrvati pokazuju nespornost za prisnije kontakte s njima. Iskazuju se stavovi o nužnosti njihove prilagodbe hrvatskom društvu te da domaćima treba uvijek dati prednosti, a upućuju na ksenofobičnost i nespornost na dvosmjerni proces integracije. Takvi rezultati impliciraju da neće biti dovoljna samo zakonodavna i institucionalna pripremljenost za dolazak imigranata, nego treba uključiti i šire društvene akcije.

Pritom negativnije stavove imaju manje obrazovani, a možemo poistovjetiti to s činjenicom da se oni češće nalaze u konkurentskoj poziciji oko slabije plaćenih i manje kvalificiranih poslova od visokoobrazovanih osoba (Mayda, 2006: 310 prema Čačić-Kumpes i sur., 2012). Smatra se kako je migrantska kriza drastično utjecala na stavove o migrantima u Hrvatskoj, pri čemu je uočeno povećanje od oko 10 %

negativnih odgovora o migracijama u 2015. (Obućina, 2015, prema Blagojević 2020). Čehulić i Zrinščak (2023) Kroz analizu istraživanja govore o socijalnoj distanci prema imigrantima komparirajući nekoliko europskih zemalja. Konceptom socijalne distance, koji označava želju za fizičkom distancom, mjere se eksplicitne predrasude, one koje se otvoreno izražavaju. Za neke od važnih odrednica pri formiranju negativnijih stavova i predrasuda pokazale su se desno orijentirane političke vrijednosti, niži materijalni prihodi ispitanika, koje povezujemo s ekonomskom prijetnjom pri kojoj imigranti predstavljaju konkurenciju na tržištu rada te oduzimaju poslove domaćem stanovništvu.

Uvjet promjene stavova jest provedba javnih kampanja te javna senzibilizacija za ovu populaciju te rušenje mitova koji su zastupljeni kod spomena imigranata. Primjer dobre prakse u Hrvatskoj za senzibilizaciju javnosti je provedena Međunarodna znanstvena konferencija “Migracije na rubu Europe: trendovi, politike i izazovi“ održana u Zagrebu 2022. godine koja je okupila mnoge stručnjake ovog područja. Neke od relevantnih tema ticale su se stavova o imigrantima u RH, koliko se razlikuju od europskih, njihove teritorijalne odrednice te kako su stavovi uvjetovani raznim sociodemografskim obilježjima Hrvata. Zastupljeno je pitanje emigracije mladih, njihove namjere i motiva za iseljenje. U radu naziva “Radne migracije na rubu Europe - dolazak stranih radnika u Hrvatsku” tema je useljavanje stranih radnika i vanjskih i unutarnjih čimbenika koji ga potiču. Rad “Kakvu zemlju želimo? Migracijska politika kao doprinos razvoju Hrvatske” naglašava nepostojanje sveobuhvatne relevantne politike i daje smjernice za njeno oblikovanje (Klempić - Bogadi i sur., 2022).

Neosporan je utjecaj medija na javnost, koji se javlja kao čest posrednik između imigranata i stanovništva. Medijsko praćenje teme migracija važan je kao integracijski proces jer služi informiranju opće populacije i približava javnosti razne teme, što potvrđuje podatak kako 90% građana ističe kako su tradicionalni mediji (tiskana i online izda - nja novina, televizija i radio) njihov najčešći izvor informiranja o temi izbjeglištva i migracija, dok 45,8% sudionika koristi još i društvene mreže kao izvor informacija (Ajduković i sur., 2019 prema Popović i sur., 2022). Česte su senzacionalističke vijesti u kojima se imigrante subjektivno predstavlja u lošem svijetlu, a pri tome mediji nisu svjesni svoje odgovornosti. Često se tema migracija nalazi u sferi kriminala i crne kronike, a izvještava se kroz “dramatizaciju, patetiku te manipulaciju emocijama publika, s namjerom pobuđivanja jakih pozitivnih ili

negativnih sentimentata “ (Popović i sur., 2022.: 144) Teme su često nesreće, akcije policije, političke kontroverze, a rjeđe normalizacija migracija, a kod teme integracije primjetni su elementi promidžbe raznik aktera i njihovih politika.

Novija analiza sadržaja koje prati kako mediji u Hrvatskoj izvještavaju o pitanju migracija u 2018. I 2019. govori o temi sigurnosti kao najzastupljenijoj sa čak 1/3 svih medijskih članaka, najčešći su motivi opravdanja ili kritike hrvatske službene politike i čuvanje reda i teritorija RH. Tema politike također je zastupljena, a spomenuta tema integracije (7% svih medijskih članaka) obuhvaća najčešće teme njene problematizacije u lokalnim zajednicama, razlažu programe i aktivnosti što često uključuje predstavljanje dionika i životne priče migranata. Često se u medijima integracija prikazuje kao visok politički cilj (Popović i sur., 2022).

Češći kontakti mogu biti čimbenik integracije tako što narušavaju prevladavajuće stereotipe o imigrantskoj populaciji te na površinu izlaze poveznice između društava što doprinosi njihovoj koheziji. O tome govori i hipoteza kontakta koja navodi uvjete koji moraju biti ispunjeni kako bi došlo do integracije, a odnose se na ravnopravnost skupina u društvu, posjedovanje zajedničkih ciljeva, potrebu suradnje između skupina te potpora zakonodavnih okvira (Čačić i sur., 2012). Uključivanje što više dionika važno je i mijenja se društvena klima oko ovog pitanja. INCLuDE je jedan od projekata kojemu je cilj međuresorna suradnja radi bolje integracije državljana trećih zemalja koji provodi Vlada RH u trogodišnjem razdoblju. Aktivnosti koje će se provoditi u svrhu lakše socijalne uključenosti imigranata su povezivanje dionika, posebice u institucijama i ustanovama, praćenje njihova rada te senzibilizacija javnosti. Provedene su edukacije i aktivnosti jačanja svijesti, istraživačke aktivnosti koje su rezultirale mnogim publikacijama (Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, 2019). Tako je prepoznata i uloga lokalne razine koja je najbliža i najutjecajnija po pitanju integracije u praksi. Radi se na uviđanju potrebe koje lokalne zajednice koje se susreću s imigrantskim stanovništvom imaju po pitanju saznavanja informacija i porijekla imigranata. Europska komisija nastoji osnažiti lokalne zajednice da preuzmu odgovornost kod osiguravanja imigranata u kulturi, obrazovanju, sportu i ostalo (Europska komisija, 2020).

4. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska nakon dugog niza godina emigracijskih trendova susreće se sa prekretnicom te postaje useljenička zemlja. Masovna iseljavanja hrvatskog stanovništva u razvijenije zemlje dovela su do potrebe za imigriranje različitog profila imigranata i drugog stanovništva u zemlju kako bi se održalo gospodarstvo i spriječili negativni demografski trendovi. S obzirom na to, nužno je uspostaviti redovan, ažuriran i detaljan sustav podataka kojim će se pratiti migriranje stanovništva te njegov sastav. Na takav način bit će omogućeno praćenje trendova useljavanja koje trebaju služiti oblikovanju sveobuhvatnih smjernica za izazove imigracije u budućnosti. Ujedno, takav sustav podataka olakšao bi empirijska istraživanja, kojih manjka u ovom području na teritoriju Republike Hrvatske, posebice s novom strukturom imigranata koji sve više obuhvaćaju različito, multikulturalno stanovništvo. Takvo što doprinijelo bi i procesu integracije, no uz regulaciju važno je imigrantima omogućiti sudjelovanje u društvu i participiranje u pravnoj, društvenoj i kulturnoj dimenziji te promijeniti mišljenje o njima kao isključivo jeftinoj radnoj snazi. Iako se zakonodavno uređenje kontinuirano poboljšava, obuhvaćajući sve više elemenata i usklađujući sa smjericama Europske Unije, ostaje pitanje njegove implementacije i oživotvorenja. Tako su preostale dimenzije, društvena i kulturna, one kojima se potrebno više baviti u praksi te koji su stvarni pokazatelj integracije. U duhu dvosmjernosti procesa integracije nužno je i zagovaranje otvorenosti društva i tolerancije na strani stanovnika Hrvatske te upoznavanje s kulturama imigranata koje nisu tako poznate. Zastupljenost negativnih stavova i stereotipa prema određenim skupinama imigranata čine ozbiljnu prepreku integraciji u hrvatskom društvu, a neki od važnih aktera za njihovu promjenu su članovi akademske zajednice te mediji.

5. LITERATURA

Bejaković, P. (2015). Migracije i razvoj Hrvatske - Podloga za hrvatsku migracijsku strategiju. *Revija za socijalnu politiku*, 22 (2), 272-278.

Blagojević, A. (2020). Pravni i institucionalni okvir integracije migranata u hrvatsko društvo. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 57 (3), 707-737.

Božić, S., Kuzmanović, B. i Barada, V. (2013). Strani radnici u Hrvatskoj: porijeklo, status, orijentacije. *Migracijske i etničke teme*, 29 (3), 367-404.

Bubaš, M., Knežević, B., Krišto, D., Mihalina-Bolanča, M., Pejnović, N. i Bogadišare, A. (2013). Utjecaj životnih i radnih uvjeta na zdravlje radnika migranata. *Sigurnost*, 55 (4), 333-339.

Butković H., Samardžija V. i Rukavina I. (2022). *Strani radnici u Hrvatskoj: izazovi, i mogućnosti za gospodarski i društveni razvoj*. Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose Zagreb.

Čačić-Kumpes, J., Gregurović, S. i Kumpes, J. (2012). Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 42 (3), 305-336.

Čehulić M., Zrinščak S. (2023). Imigranti kao prijetnja. Socijalna distanca i percepcija prijetnje u starim i novim demokracijama Europske unije. U Balaban J., Migles S., Nikodem K., Zrinščak S., *Promjene vrijednosnog sustava u demokratskoj Hrvatskoj* (317-349). Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Kršćanska sadašnjost

Dnevnik.hr (2024). *Ured u središtu metropole postaje smještaj za 80 stranih radnika? "To je potpuno neprihvatljivo i neljudski"*. Posjećeno 20.09.2024. na mrežnoj stranici Dnevnik.hr: https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/suvlasnici-dviju-zgrada-u-sredistu-metropole-pobunili-se-najmoprimac-pretvorio-ured-u-smjestaj-za-strane-radnike---822843.html?itm_source=TopNews&itm_medium=Dnevnik&itm_campaign=Naslovnica

Državni zavod za statistiku (2024). *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2023*. Priopćenje. Posjećeno 12.09.2024. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76802>

Državni zavod za statistiku (2024). *Prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2023*. Priopćenje. Posjećeno 12.09.2024. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76800>

Europska komisija (2020). *Akcijski plan za integraciju i uključivanje za razdoblje 2021.–2027*. Bruxelles. Posjećeno 20.09.2024. na mrežnoj stranici Europske komisije: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0758>

Europska komisija (2020). *Pact on Migration and Asylum*. Posjećeno 15.09.2024 na mrežnoj stranici European Commision [Pact on Migration and Asylum - European Commission \(europa.eu\)](https://europeancommission.europa.eu)

Giljević T., Holjevac T., Kovač A., Petrovečki K., Tučkorić L. (2020). *Integracija izbjeglica u hrvatsko društvo: pravno uređenje i ostvarivanje u praksi*. Zagreb: Hrvatski pravni centar.

Glogoški, I. (2024). *Izmjene i dopune Zakona o strancima* . Posjećeno 24.09.2024. na mrežnoj stranici <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/izmjene-i-dopune-zakona-o-strancima-59428>

Hrvatsko katoličko sveučilište (2023). Integracijsko–edukacijski program — IEP. Posjećeno 20.09.2024. na mrežnoj stranici Hrvatskog katoličkog sveučilišta: <https://www.unicath.hr/iep>

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. *Migracije*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Posjećeno 10.09.2024. na mrežnoj stranici Hrvatske enciklopedije <https://www.enciklopedija.hr/clanak/migracija> .

Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022) Biram Hrvatsku- mobilnost radne snage. Dostupno na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: <https://mjere.hzz.hr/mjere/biram-hrvatsku-mobilnost-radne-snage-2024/>

Jerić, M. (2019). Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?. *Oeconomica Jadertina*, 9 (2), 21-31.

Jurić, T. (2024). Argumenti za i protiv imigracije (u Hrvatsku): Kriitička analiza uvriježenih stavova. *Obnovljeni Život*, 79. (3.), 347-363.

Komušanac, M. (2023). Recentna imigracija radne snage u Hrvatsku: razmjeri, trendovi, obilježja. *Migracijske i etničke teme*, 39 (2), 183-207.

Vukorepa, I. (2018). Migracije i pravo na rad u Europskoj uniji. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 68 (1), 85-120.

Klempić Bogadi, S., Gregurović, S., Mlinarić D. (ur.). (2022) *Migracije na rubu Europe: trendovi, politike i izazovi*. Zagreb: Institut za istraživanje migracija

Mesić, M. (2002). *Međunarodne migracije: tokovi i teorije*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za sociologiju.

Ministarstvo unutarnjih poslova (2024). *Migracije i azil*. Posjećeno 17.09.2024. na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: <https://mup.gov.hr/o-nama-9/mup-i-eu/migracije-i-azil/282173>

Ministarstvo unutarnjih poslova (2024.) *Statistike izdanih dozvola za boravak i rad za 2023. Godinu*. Statistički podaci. Posjećeno 17.09.2024. na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2024/1/statistike%202023%20boravak%20i%20rad.pdf>

Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada.. *Ekonomski misao i praksa*, 20 (2), 335-362.

Popović H., Kardov K., Župarić-Iljić D. (2022). *Medijske reprezentacije migracija: Diskurzivne konstrukcije migranata, izbjeglica i tražitelja azila u hrvatskim medijima*. Zagreb: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske

Tecilazić Goršić, A. (2017). Socijalna integracija azilanata i izbjeglica u hrvatsko društvo. *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (3), 437-451.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (2019.), "INCLuDE" - *Međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih zemalja*. Posjećeno 18.09.2024. na mrežnoj stranici Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina: <https://pravamanjina.gov.hr/projekti/fond-za-azil-migracije-i-integraciju-amif/include-medjuresorna-suradnja-u-osnazivanju-drzavljana-trecih-zemalja/938>

Vidas, I. (2024). *Što nam donosi Prijedlog zakona o Središnjem registru stanovništva?*. Posjećeno 18.09.2024. na mrežnoj stranici IUS-INFO : <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/sto-nam-donosi-prijedlog-zakona-o-sredisnjem-registru-stanovnistva-59067>

Zakon o strancima. *Narodne novine*. [133/20](#), [114/22](#), [151/22](#) .